

15 april 1966

GOEDE VRIJDAG

Goedenavond, vrienden.

Het is vandaag Goede Vrijdag. Wij willen dan ook heden onze aandacht weer eens richten op het verhaal van Jezus lijden. Maar dat betekent nog niet, dat wij daarom de oude verhalen - zij het desnoods in een nieuwe vorm - voor u gaan herhalen. Wij mogen immers wel aannemen, dat u dat allenmaal nog wel weet.

Zoals u weet - of misschien nog niet weet - heeft in deze dagen dit verhaal en vooral het feit van een mogelijke opstanding nogal wat verwarring gezaaid. Er rijzen dan vele vragen over die Jezus zoals:

Was Jezus nu wel werkelijk een wonderdoener? Is het nu wel een feit, dat Jezus werkelijk uit de dood is opgestaan? Of was er daarbij eerder sprake van een trucje van de leerlingen, of een vergissing of zoiets? Kortom, men spreekt in deze dagen weer veel hiervan. Daarom lijkt het mij op een dag als deze goed, eens de feiten na te gaan en eens te zien, wat die Jezus dan toch wel is. Aangezien de problemen, die aan Jezus leven verbonden waren, echte problemen zijn, die eigen zijn aan de menselijke maatschappij en niet alleen in het verleden bestonden, terwijl de vragen en problemen voortkomen uit hedendaagse: opvattingen en het huidig besef in verband met een geloof, dat lang geleden is ontstaan, lijkt het mij ook goed de figuur Jezus vooral te belichten in samenhang met alles, wat er nu onder de mensen leeft.

Wij beginnen dan maar met als eerste punt de vraag: Wie was Jezus eigenlijk? Men kan hierop uit minstens twee verschillende standpunten gaan antwoorden. Het eerste standpunt kent u allen: Jezus is de eniggeboren zoon van God, geboren te Bethlehem zoals voorspeld werd door de profeten, en geleefd heeft, gestorven is, herrezen uit de dood enz. enz. Maar dit is maar één kant van de zaak. Een heel gemakkelijke kant overigens. Je kunt je er zo snel vanaf maken, maar wanneer wij nu eens te maken zouden hebben met een onpartijdige reporter uit die dagen, wat zou deze ons te zeggen hebben?

Jezus is iemand uit de gegoede middenstand, die al in zijn jeugd blijk gaf van zekere schrandereheid, doch zich niet zo gemakkelijk bleek aan te passen bij de eisen van zijn milieu. Er zijn dan ook redenen om aan te nemen, dat hij al op jongere leeftijd blijk gaf van a-sociale neigingen in denken en handelen. Dit blijkt ondermeer uit een algeheel gebrek aan respect voor de maatregelen van de maatschappij, of dit nu slavernij of een andere wijze van straffen en het vereffenen van rekeningen betreft. Hij toont meerdere malen, dat hij voor gezag en ouderdom geen respect heeft en gaat steeds zijn weg, zonder zich aan ouderen en wijzaren te storen. Later verzamelt hij een groepje losgeslagen mensen uit verschillende standen rond zich en begint een actie. Opvallend is hierbij zijn handigheid, daar hij nimmer rechtstreeks tegen staat of gezag ageert, wat een ingrijpen van de instanties zeer bemoeilijkt. Het is jammerlijk, dat men, gezien de achting van het volk voor deze figuur, genoopt was een werkelijke reden te zoeken, om hem aan te pakken. Officiële instanties zowel als voorstanders van de kerk, hebben vele malen getracht, deze verwarrende figuur, wiens stellingen de gehele maatschappij ten onder zouden kunnen brengen, schaakmat te zetten. Zijn ingeboren talent voor het ontwijken van gevaarlijke vragen en belangrijke punten bewijst Jezus hierbij goede diensten.

Eerst op het ogenblik, dat deze man zich verstout aan het hoofd van volgelingen Jeruzalem binnen te gaan, daarbij zich uitgevende als een persoon van gezag in deze hoofdstad, waar alle kerkelijke en ook de Romeins wereldse instanties zijn gevestigd, werd duidelijk, dat alle middelen, welke ook, tegen deze mens gebruikt zouden moeten worden. Het feit, dat de leerlingen de gelegenheid van Jezus ^{intocht} aangrepen om er een happening van te maken, heeft de instanties in dit opzicht beïnvloed. U weet zo goed als ik, dat uit het standpunt van de

noodzakelijke handhaving der openbare orde dergelijke dingen niet mogen worden toegelaten.....

Nu klinkt het verhaal wel wat anders dan in het eerste geval. Toch geloof ik, dat het verhaal van deze reporter, gefingeerd als het ook is, dichter bij de waarheid staat dan de jubelende voorstelling van zaken, die gelovigen al halleluja zingende plegen ten beste te geven. Jezus is een rustverstoorder. Hij is een soort provo en tast met zijn leringen zelfs in de praktijk bezitsnormen en rechten aan. Door zijn optreden ondergraaft hij het gezag van de tempel, de goddelijke waarheid van de godsdienst. Hij tast zelfs het gezag van de openbare instanties op een zeer handige manier aan. Om u een voorbeeld te geven: Hij durft te stellen, dat het bevrijden van gevangenen een goede daad is - wat toch zeker een aansporing tot opstand tegen het gezag en sabotage van de maatregelen van de wettige gezagsdragers inhoudt.

Misschien hebt u op deze wijze nog nooit over Jezus gedacht. Maar wanneer u even nadenkt, zult u begrijpen, dat deze voorstelling van zaken zo vreemd en zo dwaas nog niet is. Want Jezus is lange tijd moeilijk te grijpen, omdat hij uiterlijk braaf doet wat hoort, wanneer Hem dit niet hindert, maar aan de andere kant rustig zijn eigen wegen gaat, wanneer hem dit beter past. Bij dit provocerende gedrag komt dan nog het feit, dat hij de brutaliteit heeft zo maar mensen te genezen en wonderen te doen, zelfs op geheiligde en zeer rendabele bedevaartsplaatsen. Nu ja.... wonderen? De profeten, die hebben vroeger wel wonderen gedaan. Maar in onze tijd? Wat Jezus doet, kan heel goed wat bedrog en goochelarij zijn, nietwaar? Of misschien heeft hij wel een verbond met de duivel gesloten. Wonderen doen en zich niet eerbiedig tot de tempel wenden is niet denkbaar. Wat het wel is, kan men niet weten. Hoe het ook zij, die Jezus moet men kwijt.

Wij stellen dan meteen vast, dat Jezus in de ogen van de meesten van zijn tijdgenoten niets anders was dan een oproeikraaiertje. Vanuit kerkelijk standpunt is een dergelijke vaststelling nu natuurlijk minder aangenaam om te horen. Maar dat was Jezus nu eenmaal in zijn tijd. De Christenen van deze dagen denken aan Jezus als een grote alles overheersende figuur. Zij zeggen bv., dat er 10.000 mensen stonden te juichen, toen Jezus binnen reed op een witte ezel. Er zullen heel wat mensen gekeken hebben, dat wel. Maar gejuicht? Wanneer Jasper de Groot op een witte fiets door Amsterdam rijdt en wat provo's hem toejuichen op het Rokin, kan men ook wel beweren, dat allen, die daar aanwezig waren, deze Jasper hebben toegejuicht en het helemaal met diens doelstellingen eens waren. Wanneer wij horen, dat Jezus gevraagd wordt, om als koning der Joden op te gaan treden, is dit zeker geen volksbeweging. Anders hadden de Romeinen wel onmiddellijk en hard ingegrepen en zeker niet op het kruis later een spottend "Koning der Joden" hebben aangebracht. Ook hier is sprake van een in verhouding kleine en onbelangrijke groep, zodat een vergelijking te maken valt met iemand, die door enkelen wordt gevraagd om als kandidaat voor een gemeenteraad te fungeren op een provolijst.

Wij moeten voor alles de zaak tot haar juiste verhoudingen terugbrengen. En Jezus was zeker in zijn tijd en land niet een zo machtig en invloedrijk man, als uit de verhalen schijnbaar wordt. Hij is zeer waarschijnlijk ook lang zo populair niet, als men uit de verslagen zou vermoeden. Want die verslagen worden opgesteld door volgelingen, mensen, die in Jezus nu eenmaal de Messias zien en zo geneigd zijn van elke mug een olifant te maken, zolang daardoor maar duidelijk wordt, hoe goed en machtig hun Meester wel was. Men kan hier tegenwerpen, dat de evangelieën het Woord Gods zijn, maar dan durf ik toch op te merken, dat Gods Woord dan wel erg eenzijdig is, daar alle vergelijking met de maatschappij of anderen eenvoudig terzijde blijft.

Wij kunnen nu, naar ik meen, een antwoord geven op de vraag: Wat was Jezus? Want vanuit het standpunt van zijn tijd was hij een man - niet eens een erg belangrijk man - die ordeverstoorder was, die zich aan de sociale ordening niets gelegen liet liggen, die het vertikte om als ieder fatsoenlijk mens voor zijn brood te werken en belastingen te betalen - wat maatschappelijk gezien een van de grootste zonden schijnt te zijn - en kortom een a-sociale figuur was. U kunt natuurlijk nijdig worden, dat ik de moed heb dit te zeggen. Maar het standpunt van de maatschappij is belangrijker dan u denkt. Want wanneer je in deze tijd ziet, zal voor velen de eerste lezing, waarbij Jezus geheel buiten alle menselijke waarden om, wordt voorgesteld, geen hout meer snijden. In de oude tijd kon men zich misschien nog een figuur voorstellen, die van alle menselijke waarden geheel los stond, een soort superman, die je alleen maar klakkeloos te aanvaarden hebt. In deze tijd liggen de waarden echter anders. De mensen nu hebben te veel

geleerd over, de achtergronden van het leven en het menszijn. De een zal in dit opzicht wat verder gaan dan de ander, maar ik meen toch te mogen stellen, dat de mens van heden geen Jezus meer werkelijk en geheel van harte zal kunnen aanvaarden, die zo ver van het menszijn weg staat. Men ziet het nut niet meer van een door God gewild en wreed offer, wanneer er een andere en redelijker mogelijkheid bestaan moet voor de goddelijke almacht. Zoals de mens van heden weinig begrip meer heeft voor het hanteren van een dode taal als enige kerktaal, dan wel het hameren op het woordelijk aanvaarden van alle bijbelwoorden als zonder meer waar. Want men beseft in deze tijd steeds meer, dat er in de bijbel bv. wel vele mooie en juiste dingen staan, maar dat er toch ook heel wat onbegrijpelijkheden en zelfs tegenspraken in voorkomen.

Terug naar Jezus. Hij wordt achtervolgd, bespioneerd en uiteindelijk gearresteerd. Hij wordt in hechtenis genomen door kerkelijke instanties, de tempeldienaren, een soort Sicherheitsdienst van de hogepriesters, die ten koste van alles de theocratie en onderwerping aan de tempelwetten proberen te handhaven. En waarom wordt hij vastgenomen? Wanneer wij het goed bezien, wordt hij in de eerste plaats vastgenomen, omdat hij predikt zonder politievergunning. Vreemd, dat men van dit alles dan een zo groot drama maakt. Maar Jezus is gevaarlijk, omdat Hij met Zijn prediking vele fouten van het regime aantoonde en de mensen wijst op onrecht, onjuistheden enz. Nu weet men heel goed, dat er vele misbruiken zijn ingeslopen en dat er als godsdienstige wetten vele regels worden gegeven, die in wezen niets meer met godsdienst te maken hebben. De priesters weten dit evengoed als de gewone man dit beseffen kan. Jezus is niet gevaarlijk, omdat hij deze dingen bemerkt, maar omdat hij het hardop durft te zeggen. Hij durft te zeggen, dat iets niet deugt; men zou hem misschien een soort Koekoek van die dagen kunnen noemen, want hij ageert tegen algemeen erkende fouten van het bestel en geeft daarnaast zijn eigen leer, zijn eigen inzichten als de oplossing voor de bestaande vraagstukken van menselijke, kerkelijke en politieke geaardheid.

Wat zegt men? "Deze man misleidt het volk!" En men zal daaraan wel hebben toegevoegd, dat deze man niet het inzicht had, niet verstandelijk en stoffelijk in staat was de waarden van de maatschappij te handhaven en een verval van het volk te voorkomen. Het argument voor zijn veroordeling luidt dan ook: beter dat een mens ten onder gaat, dan dat een heel volk schade lijdt... Men valt erover, dat Hij geen eerbied heeft voor het gevestigde gezag en meent, dat Hij niet beseft, wat belangrijk is. Jezus wil bv. alle slaven als vrije mensen zien. Hij begrijpt niet, hoe belangrijk voor de economie het bestaan van knechtschap en slavernij is en vergeet, dat de vrijlating in de Jubeljaren ervoor zorgt, dat al te grof onrecht wordt vermeden. Misschien heeft er zelfs wel iemand gezegd: "die man heeft de euvele moed vragen te stellen, die wij in onze tempeltaal niet meer kunnen beantwoorden, omdat hij de brutaliteit heeft van ons te eisen, dat wij een begrijpelijk antwoord geven, een antwoord, dat eenieder kan begrijpen. Dit is onaanvaardbaar: deze mens eist eenvoudig, dat wij verantwoording afleggen in plaats van aan te nemen, dat wij het zo goed menen als wij zeggen, en onze openbaringen zonder meer te aanvaarden..."

Nu zou dit alles nog niet zo erg geweest zijn, wanneer Jezus zich tegen zijn aanhouding verzet zou hebben of zelfs gevlucht zou zijn. Ieder zou blij zijn geweest, wanneer Hij eenvoudig verdwenen zou zijn. Vergelijk: in Amsterdam zit men met een stel provo's erg in de maag. Denkt u niet, dat men het heel prettig zou vinden, wanneer die jongens naar Nieuw-Zeeland zouden willen emigreren en dat men niet alleen bereid zou zijn alle zonden te vergeten, maar hen zelfs nog steun daarbij zou geven? Want op die manier zou men met fatsoen en een goede vriendschap van het probleem af komen. Maar Jezus - ofschoon gewaarschuwd - weigert te vluchten. Hij verzette zich niet tegen zijn aanhouding. Om toch een reden te vinden, om Hem aan te kunnen pakken, moesten dus verklaringen, die hij eens had afgelegd, uit hun verband gerukt worden. Wanneer nu eenieder alles nog precies zou kunnen nagaan, zou dat moeilijk worden. Maar wie weet dat alles nog zo precies. Met een paar getuigen, die misschien zelfs eerlijk zijn, maar beïnvloed werden, kan het Sanhedrin echter veel klaar spelen. De getuigenis wordt afgelegd en men kan nu rechtens Jezus aanpakken.

Nu klinkt het alles wel, wanneer je het leest, als een spelletje, een comédie zonder meer. Maar zij moet toch goed genoeg zijn geweest, om de eerlijke lieden - die toch ook wel in dat Sanhedrin zitting hebben gehad, - te overtuigen. Nu, in deze tijd, ziet men in Jezus alleen de Godheid en vergeet maar liever, dat hij in zijn tijd een rebel was, een man die zich verzette tegen de

openbare orde en zeden, zodat de handhavers van die openbare orde en zeden eerlijk meenden het recht te hebben het volk tegen dergelijke dingen met alle middelen te beveiligen. Het optreden is misschien wat ruwer dan nu. Maar wij lezen, dat men met stokken - gummiknuppels waren er nog niet - en stenen de leerlingen van Jezus afrost en zelfs een van hen doodt, een zekere Stephanus. De sfeer in Jeruzalem is na Jezus' aanhouding er een van progroms en hetze - niet met kwade bedoelingen, maar eenvoudig omdat men meende dergelijke dingen niet te kunnen en mogen tolereren.

Jezus was een revolutionair. Deze tijd is eveneens een revolutionaire tijd. Wanneer Jezus in deze dagen op aarde zou leven, zo denk ik niet dat u hem in de eerste of tweede kamer zou vinden. Het is veel waarschijnlijker, dat u hem zou vinden in een "anarchistisch" groepje, dat de overheid veel zorgen baart. Hij zou zeker ook nu niet achter het heersende gezag en de heersende gebruiken staan zonder meer. Welke verklaring niet zo verwonderlijk is, wanneer u zich realiseert, dat de leer, die Jezus feitelijk verkondigt, er een is van innerlijke vrijheid, de innerlijke en persoonlijke discipline van de mens ook. Jezus zegt in feite: laat al die regeltjes nu eens liggen en gooi al die nutteloze wetjes eens opzij. Laat ons God vinden in onszelf, laat ons het koninkrijk gods binnengaan, dat ons verbindt met God en al het andere. Doe, wat God je ingeeft en laat de regeerders en priesters dan voor mijn part maar op de tempeltinnen gaan zitten.

Het drama gaat verder. Jezus wordt voor het Sanhedrin veroordeeld - en misschien wel om zijn onafhankelijke houding wat mishandeld. Nu zendt men hem naar Pilatus. Want Pilatus vertegenwoordigde het gezag van de staat en was als het ware de hogere rechter. Men zegt nu wel, dat deze man een zwakkeling was, die zich af liet persen en zich door politiek en eigenbelang liet beïnvloeden. Mogelijk. Maar waar gebeurt dit niet? Ik herinner mij vele uitspraken, zelfs van hogere gerechtshoven en raden, waarbij meer werd gelet op de belangen van een gemeenschap of zelfs een bepaalde industrie, dan op de zuiver menselijke rechtsverhoudingen. Men past eenvoudig zijn interpretatie van de artikelen aan het wenselijke wat aan, zonder ze uiterlijk al te veel geweld aan te doen.

Jezus is schuldig voor het lagere gerecht, dat van de staatskerk, die ook staatsgezag heeft. Men gaat naar Pilatus toe, legt hem dit vonnis voor en eist, volgens de wet van Israël en Rome, dat de landvoogd het vonnis zal bekrachtigen en doen uitvoeren. En zoals menige rechter, die in zich wel menselijk en eerlijk is, voelt Pilatus zich hiermede wat in de knoei. Ik kan mij voorstellen, dat een Nederlandse rechter zich ongeveer zo gevoelt, wanneer het gaat om een zaak, die aan de ene kant wettelijk niet zo heel ernstig genomen hoeft te worden, maar die aan de andere kant een volkswoede of onrust bij belangrijke en zeer invloedrijke personen heeft doen ontstaan. Men voelt zich dan vaak gedrongen om in het belang van de gemeenschap een op zich niet geheel gerechtvaardigd vonnis uit te spreken. Op deze wijze zijn zeer vele mensen ter dood veroordeeld in vele landen. Een voorbeeld kunnen wij aantreffen bij de processen, die gevoerd werden kort na de val van Hitlers' derde rijk. Ook toen zijn vonnissen uitgesproken, die de rechters niet rechtvaardig of prettig vonden in zichzelf...maar zij vonnisten, want zij moesten wel.

Pilatus eerste impuls blijkt dan ook te zijn: hoe kom ik daarvan af? En hij doet hetzelfde, wat menig hoger gerechtshof in deze tijd heeft gedaan: hij probeert het terug te verwijzen naar een plaatselijke rechtbank. Hij stuurt Jezus daarom naar Herodus. Hoe vaak komt het ook nu niet voor, dat een hogere instantie met een zaak niet geheel raad weet en daarom zelf geen beslissing wil nemen, en zegt dan eenvoudig: er zijn bepaalde fouten gemaakt bij het proces, wij verwijzen het terug naar een lagere instantie. Laten die het maar uitzoeken. Dan hoeven wij onze vingers niet te branden.... Pilatus denkt er precies zo over. Dus gaat Jezus naar Herodus en deze viervorst is eigenlijk zo kwaad nog niet. Hij wil die Jezus helemaal niet dood hebben. Hij heeft werkelijk geen zin, om hem te laten kruisigen, want persoonlijk is hij bij de zaak eigenlijk alleen door zijn positie betrokken. Zoals u er, meen ik, geen aardigheid in hebt, wanneer een paar agenten weerspannige jongens in elkaar slaan. U zegt dan ook, het is jammer, dat dit soms voor de openbare orde moet gebeuren. Misschien kunnen wij het anders aanpakken. Want het gaat niet tegen de persoon, maar alleen tegen het gevaar, dat hij voor de gemeenschap oplevert. Nietwaar?

Herodus zegt dan ook heel goedmoedig: "Nou, laat dan maar eens een wondertje zien. Wanneer wij eenmaal gezien hebben, hoe je dat doet, kunnen wij een verklaring afgeven, waardoor je

geen gevaar meer bent voor de gemeenschap. Of geef toe, dat je het niet kurt. Dan mag je, wat mij betreft, ook met een kleine straf ervan af komen." Indien Jezus maar een enkel wondertje gedaan had en bereid was geweest als een soort hofnar aan het hof te blijven voor enige tijd, dan had Herodus heus wel gezegd: "Ik meen, dat de tempel haar aanklacht en veroordeling wel wat te scherp heeft gesteld. Wij houden hem enige tijd onder toezicht en geven hem desnoods een uitgesteld vonnis..." Goed bedoeld. Maar Jezus speelt niet mee.

Wat stom, hé? Dom van Jezus, dat hij tegenover, wat wij dan toch wel de oudere generatie mogen noemen, niet eens bereid is wat toe te geven en eigen principes eens voor een ogenblik opzij te zetten. Dom, nietwaar, dat hij niet eens de uitweg aanvaardt van een verklaring, dat hij ergens ook wel wat een clown is en heus niet alleen een gezondene, een messias... Men had dat graag gehad. Zoals men het ook in deze tijd wel graag ziet. Zodra je om een tegenstander kunt lachen, hem wat bespottelijk maken, is hij immers als hervormer waardeloos geworden? Maar zolang hij weigert jou spel mee te spelen, zolang hij je nog ergert, zonder daar tegemoetkomingen tegenover te stellen, blijft hij gevaarlijk.

Zo is het ook nu nog. Ook nu zien wij een maatschappij, die eigen ordening en inzichten ten koste van alles wil blijven handhaven. Indien er iemand is, die daar tegenin gaat, zal men niet bereid zijn van zo iemand nu maar meteen een paria te maken. Men wil hem graag in die maatschappij houden. Maar hij zal de regels moeten aanvaarden of tenminste eigen waarden en stellingen een ogenblik verloochenen, zodat men hem hierop altijd weer kan aanvallen. Wie een clown speelt, zal weinig werkelijke tegenstanders vinden. Men heeft bv. heus geen bezwaar tegen een boer Koekoek in de kamers. Denkt u dat vooral niet. Velen vinden het wel aardig; het is eens iets anders, nietwaar, en soms zo amusant... Maar dan moet die man ook werkelijk een clown, iemand zonder macht of grote aanhang, blijven. Zodra zo iemand au serieux genomen moet worden, weet men geen raad meer met hem en zou hem maar al te graag vervolgen, als men maar wist, hoe ... Maar dat is politiek, neem mij niet kwalijk, daarover wilde ik vandaag werkelijk niet praten.

Men is, ook in deze dagen, weliswaar tolerant, maar die tolerantie gaat maar tot een bepaald punt. Wij zien in het proces tegen Jezus nu iets vreemd gebeuren. Herodus vindt de oplossing niet, die hij hoopte te vinden - zelfs de tempel had dit nog ergens gehoopt. Toch geeft ook nu nog de tempel de voorkeur aan een compromis, want met het kruisigen van Jezus scheidt men ergens een precedent, dat zich ook tegen de priesters zou kunnen keren, en bovendien maakt men een martelaar, wat tegenover de massa altijd bepaalde gevaren bergt. Maar er komt geen oplossing, dus gaat Jezus terug naar Pilatus.

Pilatus overdenkt, wat hij nu moet doen. Een bevestigen van het vonnis trekt hem nog steeds niet aan. Hij redeneert ongeveer: Kijk eens, dit is nu weer zo een losgeslagen jongere, een kereltje van even 30 jaar, dat nog nooit gewerkt heeft, altijd rond heeft gezworven..., een goed pak slaag mag hij wel eens hebben..., gesel hem maar een keer. Hoeveel politiemannen in hoevele landen denken er eigenlijk niet precies zo over? Wat moet je met zo een jongen doen, nietwaar. Naar de gevangenis sturen? Wel neen. Die jongen loopt te veel stromeloos - en heeft een lesje nodig. Gooi hen in een celletje en tuig hem eens flink af, dan kun je hem morgen weer naar huis sturen... Wat niet zo kwaad bedoeld is, als het lijkt. Maar het is alweer kenbaar: het gezag gaat niet werkelijk alleen uit van rechtsnormen, maar van de gemakkelijkste oplossing, waar zo weinig mogelijk mensen zo weinig mogelijk last van hebben, vooral de betrokken instantie zelf. Over de gehele wereld zien wij deze mentaliteit ook nu.

Nu komen wij aan het deel van het proces waaruit men altijd zoveel jodenhaat heeft weten te putten. Voor het hof van Pilatus staat het dik van de mensen. Men heeft ze opgetrommeld met een: "Een relletje, lui, ga mee, lekker kijken..." Dit publiek verschilt niets van het publiek, dat je in den Haag bijeen kunt krijgen door te vertellen, dat een paar gekken wat in de Hofvijver uithalen, een leuke rel, je moet werkelijk eens gaan kijken... Als die mensen bijeen zijn, en velen van hen waren ook toen jongere mensen, komt de neiging te laten zien, dat men ook meetelt. De Romeinen zijn bezetters. Moet men hen nu zo geruisloos, hun zin maar geven? De afzetting door de Romeinse legionairs prikkelt, want nu kan men de zaak niet van zo dichtbij zien, als men wel zou willen. En daar staan joodse notabelen, die niet eens naar binnen schijnen te mogen. Zou je die rotmoffen - pardon, Romeinen niet...? Er is een anti-romeinse stemming ontstaan, die door

opruiers - onze tempel-s.d. - wordt aangemoedigd. Eindelijk komt Pilatus naar voren. Hij heeft zijn gedachten nog eens laten gaan en een oplossing gevonden, waarmede kool en geit beiden gespaard kunnen worden. Er is in de gevangenis van de burg Antonia een gevangene, een rover, waaraan wel iedereen een hekel moet hebben. De man is ter dood veroordeeld, heeft gemoord, geroofd, verkracht, alles gedaan wat niet mag, ook tegenover de joden. De man heeft ook wel eens wat tegen de Romeinen gedaan, maar gevaar dat men deze man als verzetsstrijder zal zien, is er toch niet, zo meent de rechter. Wanneer het volk voor de keus wordt gesteld deze man vrij te laten of Jezus, zal men natuurlijk de onschadelijke Jezus kiezen. Een moordenaar en rover vrijlaten? Zelfs een kind zal verstandiger zijn, nietwaar. En Jezus heeft een goed pak slaag gehad, dus die zal voortaan ook wel verstandiger zijn.

Eerst een beroep op het medelijden: "Ecco homo..." En dan: "Wie kiest gij?" Hij zegt het echt gemoedelijk, zo in de stijl va: kom, laat ons nu verder geen drukte maken, daar komt Swiebertje... Maar wat roepen daar die mensen? Zij gaan tegen Pilatus keuze en suggestie in. Misschien gaat het hen niet om Jezus, maar zij protesteren tegen het gezag, zoals tieners wel reageren op een politioneel "doorlopen!" met een: de straat is ook van ons, wij mogen hier ook lopen... Een agent hoeft zo iets niet te nemen, nietwaar?

Ik denk, dat Pilatus op dat ogenblik dicht bij een opdracht kwam, om dat gepeupel uiteen te laten drijven door de wacht. Maar in de menigte zijn notabelen. Denk u de agent in, wanneer hij ziet dat tussen de mensen de gemeentearchitect, een wethouder, een generaal in ruste en een bisschop staan... Dan reageert hij anders, want hij voelt, dit hij hieruit moet kijken. Per slot van rekening zijn dat belangrijke mensen en je kunt nooit weten, nietwaar.... Ik zeg niet, dat de politie in een dergelijk geval opzettelijk anders zal reageren. Maar zij zal toch geneigd zijn, de zaak anders te bezien en desnoods tot een schikking te komen, waar zij anders alleen over handhaving van het recht zou hebben gesproken. Pilatus verkeert in soortgelijke omstandigheden. Vooraan staan de notabelen. Uiteenjagen durft hij de menigte niet goed. De kans op een oproer of ernstige klachten bij zijn meerderen, bij de keizer, zijn te groot. Hijzelf is aan zijn eer als Romein verplicht, zich aan het gedane voorstel te houden. Bovendien bestaat er inderdaad voor het volk en de priester een recht, op godsdienstige gronden, een oordeel te eisen.

Als het volk dan ook hoera voor Barabbas roept en lacht om de zielige afgetuigde Jezus, weet Pilatus werkelijk niet meer, wat hij verder nog kan doen. Barabbas wordt, lelijke, vuile, pokdalige kerel dat hij is, toegejuicht als in deze dagen alleen een teener-ster wordt bejubeld. Pilatus neemt toch nog een risico. Hij zal laten zien, dat hij alleen veroordeelt, omdat hij dit verplicht is en laat een knaap met water komen, om in het openbaar zijn handen te wassen, zo aanduidende, dat hij persoonlijk met dit vuile zaakje niets te maken wil hebben. En het volk? Het weet niet eens, wat het doet. Het kiest Barabbas, om die Romein te ergeren. Werkelijk bewust kiezen alleen wat leden van het Sanhedrin en misschien wat farizeeën. Voor het volk is het eenvoudig een gezellige rel, waar je niet bij denkt, maar je uitleeft en mee schreeuwt zonder te weten wat of waarom. Pilatus spreekt het oordeel. Recht is gedaan. Maar hij wast de handen....

Hoe vaak gebeurt dat niet? Kijk eens in de UNO, en zie eens hoe vaak daar geen beslissingen worden genomen, die neer komen op een: ik was mijn handen, ik doe het nu wel, maar wil niet aansprakelijk zijn. De kwestie Kenya is daarvan een goed voorbeeld. Het gaat er niet om, wat juist is, wat recht is, men sluit gewoon een compromis, omdat men er bang voor is een uitspraak bindend te doen en acht zich hiermede voor alle aansprakelijkheid t.a.v. gevolgen gevrijwaard. Zo wordt Jezus dus veroordeeld. U meent misschien, dat men hem dan toch wel wat behoorlijker had kunnen behandelen? Ik denk zo, dat men dit volgens de normen van die tijd, ook heeft gedaan. Jezus is wel mishandeld, maar men speelt maar een beetje. Hij wordt niet, zoals zo vaak gebeurt, de gehele nacht werkelijk gemarteld. Hij moet zijn kruis dragen, maar dat is gebruikelijk. Wanneer blijkt, dat hij dit niet goed kan, krijgt hij een helper. Zeker, voordien is Hij enkele malen gestruikeld. Maar dat gebeurt immers haast altijd. Wie zou zich daarover druk maken? Men laat zelfs toe, dat de vrouwen hem laven en wat reinigen. Neen, men doet Jezus zeker niet aan, wat men had kunnen doen. Het blijft alles ergens goedmoedig, zoals een agent, die een arrestant in de houdgreep heeft, het normaal acht, wanneer hij deze zo nu en dan pijn doet, maar zo iemand ook zonder slagen de boeien aan kan doen en in de politiewagen zetten, wanneer hij niets tegen hem heeft, of zelfs opdracht heeft gekregen, om wat kalmpjes aan te doen.

Zo gaat Jezus dus naar boven toe. En de mensen die meelopen? Ach, dat zijn nieuwsgierigen en liefhebbers van een rel, geen mensen, die Jezus haten. Natuurlijk zijn er wel enkele priesters bij, die willen zien, dat er "recht gedaan wordt". Maar de rest? Mensen, die van afwisseling houden en gewoon gaan kijken. Jezus wordt aan het kruis geslagen, het is vroeg op de vrijdag. Men weet dus wel, dat hij niet te lang zal moeten lijden. Bovendien zijn leden van een vrouwengenootschap aanwezig - zoiets als nu bv. de dierenbescherming - die geld bijeenbrengen om de arme misdadigers te laven met een mengsel van wijn, azijn en kruiden, waardoor zij verdoofd worden en dus niet te veel pijn voelen. Op deze manier kan men de lijder veel, zo niet alle, pijn ontnemen. Alles verloopt dus heel prettig, er is voor alles goed gezorgd. Het gaat wel volgens de voorschriften en Jezus wordt dan ook - een grote genade overigens - met nagels gekruisigd. Wat weer een gunst is, daar hierdoor de dood sneller in kan treden. Men laat zelfs de familie onder het kruis toe - en ook dit wil heel wat zeggen, want een dergelijke vriendelijkheid was zeker niet normaal. Het gaat alles maar zo humaan als het volgens de normen van die dagen maar denkbaar is. Zo beziet men de zaken als christen maar zelden en vergeet, dat de normen in die tijden wat anders lagen dan nu. Het optreden tegenover Jezus is echter, gezien de gebruiken van die tijd, zeker niet wreed, niet demonisch. Alles, wat er gebeurd is, is dan ook vanuit een religieus en maatschappelijk standpunt geheel verklaarbaar. Er kan zelfs niet van een noodlot of een dwang gesproken worden in het gebeuren, want het is Jezus zelf, die de oorzaak van alles is.

Vergeet hierbij niet dat, op enkelen na, de maatschappij de werkelijke betekenis en waarde van Jezus pas zal aanvaarden, wanneer die Jezus, en zelfs velen van zijn volgelingen uit die dagen reeds lang dood zijn. Hiemede lijkt mij dus een antwoord gegeven op de vraag: hoe was de situatie, wie en wat was Jezus, wat waren de andere spelers in dit levende drama? Jezus is eigenlijk een man, die in de molens van de wet terecht is gekomen, omdat hij de moed had anders te zijn dan anderen. Daarvoor moest hij uiteindelijk zelfs aan het kruis boeten.

De volgende vraag dient nu te luiden? Is Jezus inderdaad gedood? Want op dit punt bestaan zeer verschillende meningen. Het is zo moeilijk, alles na lange tijd in het juiste verband te zien. Hoe moeilijk is het al om aan te tonen, dat een proces verbaal onjuist is opgemaakt, wanneer je het enige maanden, nadat het werd opgemaakt, moet gaan bestrijden, nietwaar? De getuigen zijn bv. niet meer te vinden of weten het niet zo precies meer. Een dergelijke moeilijkheid bestaat voor ons, wanneer wij een antwoord zoeken op deze toch zo belangrijke vraag.

Er zijn vele stellingen. Zo zegt men, dat er wel een Jezus gekruisigd is, maar dat dit een ander was, niet de Meester zelf. Men zegt zelfs, dat Jezus niet bestaan heeft, doch dat men een man van zijn naam als symbool, heeft genomen voor een leerstelling, die aan een samenstelling uit het jodendom en de Mithrasdienst ontstond. Ik meen, dat dit niet juist is, omdat er aan onze zijde wel nog betrouwbare getuigen te vinden zijn. Maar in uw wereld kan ik mij zelfs dergelijke stellingen voorstellen.

De belangrijkheid van Jezus als figuur treedt in deze dagen terug achter de belangrijkheid van de leer, het systeem. In de Islam horen wij de stelling, dat Jezus nog leefde, toen hij van het kruis werd afgenomen. Hij werd toen behandeld door de geneesheer Nicodemus en zou naar andere landen zijn gevlucht. Men wijst nog zijn graf aan in de streek, waar hij zou hebben geleefd. Ook dit klinkt niet onmogelijk, maar bij nader onderzoek blijkt toch wel, dat de Jezus, die daar begraven ligt, niet dezelfde persoon is als Jezus, de Nazarener.

Een nieuwere stelling luidt, dat Jezus eigenlijk per ongeluk gedood werd. Er zou een afspraak geweest zijn, waardoor hij tijdig van het kruis zou worden afgenomen en dus "uit de dood op kon staan". Wat een vreemde opvatting is. Want gekruisigd worden is zeker geen pretje. Door het gebruik van nagels in plaats van koorden, is zelfs een korte tijd van enkele uren genoeg, om degene, die dit ondergaat, een zodanige schok naar geest en lichaam te bezorgen, dat hij nooit meer een normaal mens kan worden. Indien men aanneemt, dat Jezus iets dergelijks als een bedrog, een soort stunt in elkaar zou hebben gezet, strookt noch met de mogelijkheden, noch met de voorgeschiedenis van Jezus. Wie dergelijke dingen in ernst beweert, stelt misschien wel een voor velen aanvaardbare these op, maar verliest toch de werkelijkheid wel uit het oog.

Laat ons dus aannemen, dat Jezus werkelijk werd gekruisigd en ook werkelijk is gestorven. Als wij aannemen, dat de verhalen juist zijn - en niet alleen de erkende evangelieën maar ook enkele vroegere geschriften, zelfs van rond 40 n.chr, vermelden dit feit - zo werd Jezus' zijde met een lans doorboord. Uit de wonde vloeide water en bloed. Wat kan gelden als bewijs, dat zich in het lichaam al bepaalde processen hadden afgespeeld, die de dood onvermijdelijk maken. Al enig tijd voor van een kruisafname sprake was, moet Jezus dus dood of zo goed als dood geweest zijn. Het is niet aan te nemen, dat iemand zoiets overleeft. Zover was ook toen de medische wetenschap nog niet gevorderd, dat het zelfs maar aannemelijk te maken is.

De volgende vraag is: wat te denken van de natuurverschijnselen, die bij Jezus' dood opgetreden zouden zijn en vaak als bewijs voor zijn goddelijkheid worden aangevoerd? Wij kunnen zeggen, dat dergelijke stormen zich ook in het hedendaagse Israël wel voordoen. Dat de storm en het onweer samenvallen met de dood van Jezus, kan dus evengoed een toeval zijn als een uiting van de goddelijke wil, of een reactie op de "dood van God". Men zegt verder, dat tijdens deze storm de bliksem de tempel trof, waar de voorhang voor het heilige der heiligen werd gescheurd. Maar dit wordt alleen door de christenen genoemd en bevestigd. Joodse geschiedschrijvers, als Josephus, noemen dit niet, ofschoon een dergelijk gebeuren zeer veel opzien gebaard zou hebben en als een aankondiging van de ondergang van de stad zou zijn geïnterpreteerd. Ook zou de aarde gebeefd hebben, terwijl doden op aarde rondgewandeld zouden hebben. Maar indien dit het geval zou zijn geweest voor alle stadsbewoners, zo zou ook hiervan wel een getuigenis van niet christelijke zijde bewaard zijn gebleven. De Romeinen hadden de gewoonte dergelijke gebeurtenissen te registreren, ook wanneer zij in de buitengewesten voorkwamen. Conclusie, zo er al dergelijke verschijnselen hebben plaats gevonden, waren zij niet van een zodanig omvang, dat zij bijzonder waren en de aandacht waard werden gevonden.

Jezus sterft. Zijn lichaam wordt door de familie - en helpers - van het kruis afgenomen. Met vergunning daartoe namelijk. Dit is een uitzondering, daar de meeste vonnissen van deze aard inhouden, dat het lichaam aan het kruis blijft hangen, tot het door ontbinding afvalt. Het lijkt mij redelijk aan te nemen, dat Pilatus hier zijn gevoel, dat de straf te zwaar was, dat er sprake was van een zeker onrecht, heeft omgezet in een voorrecht voor de familie. Jezus wordt begraven in een rotsgraf. Het bestaan van dergelijke graven is normaal, dergelijke grafkelders vinden wij overal in het land. Dit graf wordt door een wacht bewaakt. Wij hebben hiervoor het woord van Jezus' leerlingen - en van niemand anders. In de geest wordt dit verhaal echter bevestigd, zodat ik het voor waar aanvaard.

Jezus is kennelijk begraven in een graf, waaruit hij alleen en zonder de hulp van een 5 of 6 sterke mannen niet zou kunnen ontkomen. Blijft ons de vraag, of een dergelijk aantal mensen dit zouden hebben kunnen volbrengen. Gezien de omstandigheden zou zoiets levensgevaarlijk geweest zijn. De tempel heeft er immers belang bij, dat die Jezus voor eens en altijd uit de weg geruimd is. Een verdwijnen van het lichaam, het tonen van een leeg graf, zou in strijd zijn met hun belangen en het gehele proces en de daaropvolgende dood waardeloos maken. Denk hierbij aan hun slagzin: het is beter, dat één mens sterve, dan dat een geheel volk ten onder ga... De tempel, heeft, zoals alle tempels in die dagen, een eigen groep gewapenden en vele spionnen. Zij zullen zeker ook het graf hebben doen gadeslaan. Indien er al, zoals in de evangelieën wordt vermeld, Romeinse wachters rond het graf waren opgesteld, zo moeten wij ons realiseren, dat er naast dezen ook spionnen aanwezig geweest moeten zijn, daar de aanwezigheid van de Romeinen vooral ten doel gehad moet hebben, officiële vertegenwoordigers van de heersende macht aanwezig te weten, die een recht tot ingrijpen hadden, daar waar tempelwachten deze mogelijkheid - of beter gezegd dit recht - niet gehad zouden hebben op particulier terrein.

U bemerkt, dat er een beeld is ontstaan, dat vol is van onzekerheden, waarmede men, wanneer men logisch probeert te denken, geen weg mee zal weten. Nu kunnen wij dus zeggen, dat Jezus glorieus herrezen is. Maar is dit zo? Zo ja, hoe was dit mogelijk? Op dit punt gaan wij nog verder in op tweede paasdag. Nu zullen wij ons beperken tot de figuur van Jezus in zijn tijd, de wijze, waarop dit alles gebeurd is, enz.

Ik meen, dat wij dan allereerst moeten stellen: wat toen gebeurd is bij de joden, vandaag aan de dag bij de christenen ook gebeuren zou, wanneer die Jezus op dezelfde overtuigende wijze de waarden van hun godsdienst en maatschappij zou aantasten. Het is niet een onrecht uit het

verleden alleen, wat tot uiting komt. Het is een typisch menselijke reactie, die dit alles voortbrengt. Wat gebeurd is, is een typisch menselijk onrecht. Het is een uiting van de weerstand tegen elke vernieuwing, het verzet, dat steeds weer kenbaar wordt tegen een rationeel denken, dat weigert zich te voegen binnen het raam van een maatschappelijke vorm en een geloofsovertuiging. Zo reageren de mensen steeds weer, wanneer er sprake is van een ernstige aantasting van hun opvattingen, zekerheden en de voor hen geldende moraal. Met de dood van Jezus is het verhaal voor vandaag afgelopen. Maar wat heeft die Jezus eigenlijk gedaan? Beloof mij, dat u nu niet boos gaat worden. U kunt alles, wat ik stel, terugvinden in de evangelieën zelf, wanneer u dezen eens wat anders gaat lezen dan gebruikelijk is.

Jezus is ergens een lollige broek. Hij doet mee aan partijen. In één vastgelegd geval verschaft hij, tijdens een bruiloft, wijn, als er geen wijn meer voorhanden is. Wie iets weet van de gebruiken rond Capharnaüm en Kanaa, - en het verdere land eveneens - weet, dat bruiloften behoren tot de zeldzame feesten, waarbij wijn onverdund gedronken wordt en in zo grote hoeveelheden aanwezig dient te zijn, dat alle gasten zich geheel kunnen bedrinken. Het was een erezaak, zoveel wijn te hebben en uit te delen, dat eenieder laveloos was. Het was in genoemde kwestie dan ook een ramp voor de gastheer, dat er nog mensen waren, die voort konden drinken, terwijl de wijn al op was. Een soort sociale ramp was dat. Zegt Jezus nu, dat matigheid noodzakelijk is? Neen. Hij zegt zo ongeveer: het is nu zo gezellig, kom maar hier mer een paar kruiken. Ik zal het wel zo fiksen, dat wij door kunnen drinken.

Dat is dus wel een heel andere Jezus, dan degene, die ons in deze tijden wordt voorgehouden, namelijk een Jezus, die met nadruk zegt, dat wij ons moeten onthouden, matigen enz. enz. En nu wij het er toch over hebbens, vindt u het niet vreemd, dat Maria Magdalena overal meetrekt met hem? In deze dagen zal men zeggen, dat dit alleen vroomheid was en dat de verhouding tussen Jezus en deze Maria geheel onschuldig was. Want anders zou Jezus Jezus niet zijn, nietwaar? Maar denk nu eens na over de feiten. Deze vrouw, was een bekende danseres. In die dagen was een danseres een dame, die na de kunst ijverig naar meer horizontale bijverdiensten placht te zoeken. Deze vrouw geeft toe, dat het zich geven alleen om bezit te verkrijgen en het plunderen van mannen - iets wat alle danseressen in die dagen plachten te doen - niet goed was. Maar zal zij nu opeens in volledige onthouding gaan leven? Onwaarschijnlijk.

En Jezus? Waartegen verzet deze zich? Denk eens aan de kwestie van de overspelige vrouw. Blijkt daaruit, dat hij zich verzet tegen het feit, dat zij seksueel contact heeft gehad? Hij verzet zich kennelijk veeleer tegen het feit, dat zij t.a.v. een medemens verplichtingen had aangegaan en dezen niet nakwam. Die Jezus is heus geen zedeprekende figuur. Eerder vaak het tegendeel. Jezus is sportief, hij gaat bv. mee uit vissen, viert feesten mee. Hij is zeker geen figuur, die overal met een vroom gezicht en een zegenend handje rondwandelt. Hij is de antithese van de opzichtige vroomheid van de farizeeën. In deze dagen zijn er velen, die het anders zouden willen zien. Maar Jezus is een mens en ik geloof dan ook niet, dat iets menselijks hem vreemd is.

Wanneer wij de gebruiken van die tijd kennen, gaan trouwens vele verhalen in de bijbel er al anders uitzien. Zo spreekt Jezus bv. langere tijd met een samaritaanse vrouw bij een bron. Maar in die tijd heeft een vrouw, die met een man spreekt aan de bron, daarmee een bepaalde bedoeling. Een langdurig gesprek is, in de termen van die dagen, niets meer of minder dan een voorbereidingsel tot een proefhuwelijk. Ik wil niet beweren, dat Jezus de zaak tot het einde zou hebben doorgezet, maar in de zeden van het land in die tijd is de mogelijkheid wel degelijk aanwezig. Want Jezus is in wezen geheel niet de mens, die beweert dat wij zó braaf, zó zedig, zó kuis enzovoort enzovoort moeten zijn. Wat Hij zegt is dit: als je iets doet, dan moet je dit doen vanuit de erkenning van God. Jezus stelt voor het leven geen - ik zou haast zeggen farizeese - wetten en regels op, hij keurt in wezen niet af, maar eist wel, dat alles eerlijk en spontaan zal zijn, dat het geen goedkoop genotzoeken of voordeel zoeken zal zijn, een handigheidje om er beter van te worden. Hij eist, dat de mens eerlijk is. Als in eerlijkheid en besef van God het contact tussen de mensen ontstaat, dan vraagt hij niet verder, hoe of wat. Dan is voor Hem de zaak in orde.

Als men dit beseft, zal men ook kunnen begrijpen, waarom Jezus in de ogen van zijn medemensen een zo groot gevaar voor de maatschappij en de kerk kon zijn; het is zelfs de reden, dat deze ware leer van Jezus nu, in deze dagen, niet gepredikt wordt en zelfs niet gepredikt mag

worden. Dit aantasten van alle maatschappelijke verhoudingen en zekerheden, dit aantasten van alle kerkelijk en priesterlijk gezag is ook de reden, waarom het christendom van heden wel de woorden van het geloof opdreunt, maar daaraan steeds weer een exegetische verbindt, waardoor zij worden tot uitermate verschillende uitspraken, tot dingen, die Jezus nimmer heeft gezegd en nooit zou hebben willen zeggen.

Jezus beziet de zaken zo eenvoudig. Hij spreekt niet over het uitverkoren zijn om wonderen te kunnen doen. Hij stelt eenvoudig: indien men gelooft, kan men wonderen doen. Waarop de wereld van heden onmiddellijk begint te zeggen: "Het is natuurlijk wel zo, maar Jezus heeft dit tegen zijn apostelen gezegd. Hij heeft dat voor zijn onmiddellijke volgelingen gezegd en niet voor ons. Voor ons geldt dit dus niet..." Overigens begrijpelijk. Stel je eens voor, dat er een christen zou komen die tegen zijn vrienden zou zeggen: "Brood is veel te duur. Kom Jan, wij zitten hier met 300 man, haal maar even drie kadetjes en een haring " en dan zoveel uitdeelt, dat eenieder voldoende heeft. Waar moet dat heen? Dat schaadt de middenstand, daarmee ontduikt men de omzetbelasting, daarmee doet men de boeren en de meelfabrieken en wie nog meer te kort. Of denk u eens in, dat iemand zou zeggen: "Weg met al die huwelijkswetten. Hou je van elkander, eerlijk en oprecht? Voel je innerlijk, dat je één met elkander bent? Nou, wat aarzel je dan nog? Dan ben je voor God getrouwd..." Maar ja, hoe moet dat dan met de burgerlijke stand, met de pensioenregeling. Bevordert dat de onzedelijkheid niet? Hoe moeten wij immers nagaan, wie wel en wie niet oprecht vanuit zijn innerlijk een band zoekt? Er is dan geen controle meer mogelijk....

Wordt het u duidelijk dat de Jezus, die toen gestorven is, vandaag nog steeds ter dood gebracht zou moeten worden ten bate van de gemeenschap? In wezen beziet de moderne maatschappij dergelijke zaken nog net zoals eens het Sanhedrin. De mensen van heden zijn in wezen nog net zoals de farizeeën van eens: overtuigd van hun eigen deugden en de ondeugdelijkheid van anderen, waarbij zij het net zo eerlijk menen, als eens de farizeeën dit eerlijk meenden. Vergeet niet, dat ook de wetgeleerden en farizeeën van eens overtuigd waren, dat zij goed leefden, dat zij goed deden, dat zij beter waren dan alle anderen en alleen een ding niet konden verdragen? Dat hun idee van zekerheid en meerwaardigheid zou worden aangetast.

Wat zijn nu de kentekenen van de moderne "christelijke" maatschappij?

Geweld: er is geen land ter aarde, waarin niet een leger steeds beter wordt getraind en steeds sterker wordt bewapend om zo door het zwaard de vrede te handhaven. Om het onrecht door het zwaard te voorkomen. Maar wat zegt Jezus, op het ogenblik, dat hij gearresteerd wordt: "Steek op uw zwaard ", tegen Petrus. "Schei uit. Heb je die man een oor afgeslagen? Geef hier, ik zet het er weer aan." En hij zou eraan toe kunnen voegen: "trek u van die driftkop maar niets aan, het was niet zo kwaad bedoeld." Want Jezus leert, dat wapengeweld geen zin heeft. Indien wij van binnen goed zijn, dan moet de wereld wel antwoorden. God is belangrijk. Wat geeft dan de rest? Of je nu communist bent of liberaal of wat anders, dat is maar een naam. Indien je leeft volgens de God in je, verliest al het andere zijn zin. Maar vertel dit nu eens aan de kvp, de pvda, de psp, de chu, de ar. Probeer hen eens duidelijk te maken, dat zij tegen de geest en de leer van Jezus in politiek werkzaam zijn. Zij kunnen dat niet aanvaarden en indien Jezus weer op aarde zou komen en het zou zeggen, zo zouden zij de eersten zijn om samen te komen en te roepen: "Kruisig hem!" "Weg met die man, hij tast onze wereld aan!"

In het leven van Jezus zien wij nog meer dingen, die niet toelaatbaar moesten zijn. Stel je bv. Petrus eens voor. Een goede vent, heeft een eigen vissersboot, verdient met zijn broeders samen een goede boterham. Er wordt door anderen op gerekend, dat hij vis zal vangen en deze zal verkopen, dat hij belastingen zal betalen, dat hij dingen zal kopen en bestellen. En dan komt Jezus en zegt: volg mij. En wat doen zij dan, die nozems, die provos, die ellendige luibakken? Zij laten de rommel liggen en gaan mee. Stel je voor, en dat, terwijl de mensen op de vis zitten te wachten. Waar moet het met de wereld heen, wanneer eenieder zo maar zijn werk kan laten liggen, wanneer hij er zin in heeft en dan nog de moed heeft om te zeggen, dat de gemeenschap hem moet onderhouden, omdat hij mooie woorden weet te vinden.... Dat mag niet, daar moet een stokje voor worden gestoken....

Of dacht u soms, dat het niet zo zou zijn? Realiseer u, dat in het stukje comédie, dat ik hier opvoer - want dat doe ik nu even - de werkelijkheid spreekt. Ook uw reacties. Ook de reacties van de

maatschappij, die Jezus leer erkent, maar meent, dat, zo iemand op grond van het geloof weigert in militaire dienst te treden, hij daarvoor dan toch wel zo zwaar mogelijk zal moeten betalen. Men durft misschien niet te zeggen: doodmaken, opsluiten, want men heeft het geloof nu eenmaal aanvaardt. Maar men moet zorgen voor vervangende dienst, die niet al te gemakkelijk is. Want wij hebben uiteindelijk een leger nodig weet u, wat er ook in het evangelie staat. Want als niemand meer soldaat zou willen worden, waar zou men dan met het handhaven van de vrede heen moeten?

Is dit niet waar? Zou Jezus vandaag niet evengoed en misschien zelfs sneller gekruisigd worden dan eens het geval was? Indien hij dan zou sterven, in een elektrische stoel, of als slachtoffer van de "spontane verontwaardiging van het volk", of misschien een "per vergissing gericht afgevuurde revolver", zou de hemel misschien weer betrekken. Het zou onweten, de aarde zou beven. En de geleerden zouden onmiddellijk constateren, dat elk verhaal, dat dit samenhangt met de dood van Jezus uit de lucht is gegrepen, dat het epicentrum van de aardbeving niet lag op de plaats van de dood, maar ergens bij Ierland, terwijl een depressie, die reeds lang bij IJsland aanwezig was plus een hogedrukgebied vanuit de Russische vlakke voor storm en onweer aansprakelijk zijn. Zodat het wel duidelijk is, dat dit alles alleen maar een toeval is, en elke poging, om van de overledene meer dan een gewoon mens te maken, een kwestie van onverstand of bedrog is... En als iemand zegt, dat de doden zijn opgegaan, is er wel iemand, die kan verklaren, hoe door de duistere dreiging van de bui en het gebeurde, verschillende mensen eenvoudig hysterisch zijn geworden en nu menen, dat zij spoken hebben gezien.

En dat is zeker niet alles. Wanneer wij hier zo samen zijn en allen het beste voor de wereld willen, moeten wij ook onszelf een paar vragen durven stellen. De eerste luidt dan: Indien er een mens, een God of een zoon van God zou zijn, die ons zou vertellen dat alles, waarvoor wij leven, eigenlijk zinloos is, dat ons bezit ballast is, dat wij het recht niet hebben meer te bezitten, dan wij elke dag werkelijk nodig hebben, en ons zou zeggen, dat niemand onder welke omstandigheden dan ook het recht heeft, een ander gevangen te zetten of te doden, te slaan, en u, na alle tegenwerpingen zou zeggen, dat men de consequenties van dit alles, maar te aanvaarden heeft, wat zou u doen? Zou u niet menen, dat het misschien toch maar beter is, zo iemand op te sluiten, waar hij geen kwaad meer kan doen?

En nu, vraag twee: Indien er iemand zou komen, die hier, in het openbaar op de straten zou verkondigen, dat uw zeden, uw opvattingen omtrent God en godsdienst grotendeels kolder zijn, dat je god overal kunt vinden, u zou zeggen, dat een mens aan niemand buiten God verantwoording schuldig is en alleen omentwille van God en uit vrije wil enige aansprakelijkheid voor zijn naasten kan dragen, u daarom de plicht op zou leggen, zo te leven en voor een ieder uit eigen middelen en door eigen moeiten te zorgen, zelfs voor uw vijanden, wat zou u doen? Wat zou u zeggen, wanneer die mens u zou zeggen, dat men geen recht heeft een ander in zijn vrijheid te belemmeren, zolang hij de waarde van God niet aantast, zelfs al zou hij de voor u meest onaanvaardbare dingen midden op de openbare weg willen doen? U zou zeggen, dat een dergelijke cultus uitgeroeid moet worden. Want dat kan toch niet...?

Wat ons brengt tot de essentie, tot het laatste punt ook, van mijn betoog. Want het is Goede Vrijdag en een groot deel van de wereld herdenkt vandaag, hoe bijna 2000 jaren geleden Jezus is gestorven, gekruisigd. Men herdenkt, hoe hij door de wrede joden, de stomme Romeinen, de slappe, gewetenlose Pilatus aan het kruis werd genageld. En wij danken God, dat dit gebeurd is, zodat wij hierdoor verlost mochten worden. Maar zijn wij de volgelingen van die Jezus? Aanvaardt men de waarheid van zijn werkelijke leer, al kan iedereen die desnoods met klompen aan nog voelen? Neen! Degenen, die in de kerken vandaag vroom bijeenzaten en urenlang gezongen zongen over Jezus' dood en lijden, die predikende mensen vol vroomheid, zijn degenen die Jezus kruisigen!!!

Zij zijn het, mensen zo dwaas, dat zij God geen toegang willen geven in hun bestaan en denken, tenzij die God belooft zich te houden aan hun wetten en opvattingen. Zij zijn het, die Jezus kruisigen, deze rechtvaardigen, die de gehele maatschappij ordenen, omdat zij 'hun naasten zo liefhebben'. Maar zij verzetten zich tegen een Jezus die ook voor hen alle eigendom verwerpt. Zij zouden een Jezus doden, indien hij een soort anarchie predikte door te zeggen: "Wat God in je is, is belangrijk." Dat is het Koninkrijk Gods. Laat alle stoffelijke wetten en regels dan maar vallen. Want dan roepen ook deze vrome christenen: "Ons systeem is in gevaar, vermoord die vent!"

En degenen, die allen zo vrij van opvattingen denken te zijn, welke die Jezus zo dicht bij zich weten en hem soms menen te zien en te ontvangen, vervolgen een mens, die niet handelt volgens hun denkbeelden van waarde en juistheid. Zij willen zich goedig over hem neerbuigen, wanneer hij neerknielt en om genade vraagt en anders: "Weg ermee!" Zij beschouwen andersdenkenden, zover hun mores afwijken, als mensen met morele lepra en als Jezus zou komen en zich met dezen bezighouden, zouden zij zeggen: "Jezus, het spijt ons zeer, maar nu ben je ook besmet, je moet geïsoleerd worden, want anders ben je een gevaar voor ons aller moraal."

Een wereld, waarvan 1/3 het christendom kent, waarvan 1/5 belijdend christen is, zou Jezus alleen op een hogere berg, met meer statie en zelfrechtvaardiging kruisigen dan eens degenen, die zijn leer niet kenden, deden. Een bittere conclusie. En toch is zij zo waar, dat je er eens over na moet denken.

Het is eenvoudig mensen af te wijzen, omdat zij te rechts of te links denken, provo spelen, lange haren willen dragen of hun hoofden kaalscheren. Het is gemakkelijk altijd weer iemand te vinden, die de schuld krijgt van alles, wat misgaat. Maar waar blijft de waarheid van God? De waarheid van God en de kracht van God, die, en dit weet ik met zekerheid, geuit werd door degene, die Jezus de Nazarener, was, die men de Christus noemt, bestaat op de wereld van vandaag juist zoals eens. Zij heeft zelfs een verpersoonlijking op de wereld gevonden, zoals eens. Maar de wereld erkent haar niet, want de wereld is verzonken in een bespiegelende bewondering van zichzelf. Zij heeft geen tijd voor God.

Deze wereld spreekt over God, maar wanneer hij komt, luistert zij niet. Goede Vrijdag zal pas werkelijk Goede Vrijdag zijn, wanneer de mensen bereid zijn alle wetten en regels terzijde te stellen, alle persoonlijk aanzien, bezit enz. terzijde te stellen en met Jezus de kruisweg te gaan, omdat het beter is, waar te zijn tegenover God en de kracht Gods in jezelf, dan alle dingen menselijk zo goed mogelijk te doen. Eerst wanneer de wereld dit erkent, is er werkelijk een Goede Vrijdag. Ik dank u voor uw geduld. Ik besef, dat ik hier en daar theatraal ben geweest. Maar hoe zou je een waarheid beter kunnen zeggen in een wereld, die zoveel comédie speelt, zelfs voor zich. Op deze wereld is het schijnbaar het beste, om de waarheid te zeggen in de termen van het theater.

Goedenavond.

HET PAASGEBEUREN: ENKELE LOSSE IMPRESSIES

Goedenavond, vrienden

Men kan het paasgebeuren op zoveel wijzen bezien, dat ik misschien op mijn eigen wijze enkele losse impressies bijeen mag zoeken.

Jezus is gestorven aan het kruis.
Door mensen aan dat kruis geslagen,
en zij, die nu de kruisen dragen
gaven Hem de zwaarste slagen.
Machten en krachten, die zoeken naar dat,
wat door lijden verging.

Wat een eigenaardig dingetje is. Misschien geen echt gedicht, geen waar vers, maar een gedachte, waarop je kunt blijven parafaseren. Want Jezus is gestorven. Maar wat hebben wij daaraan? Wij zijn erdoor verlost? Nou ja, misschien, maar dan moeten wij daar toch zélf iets aan doen.

Er zijn in het christendom allerhande voorspellingen, die met Jezus verbonden zijn, zoals de voorspelling, dat Hij eens zal komen, gezeten op de wolken, om te oordelen over levenden en doden. Ik vraag mij dan alleen steeds weer af: indien de mensen dromen van een Jezus die zal

komen, gezeten op de wolken, is dan nu het dreigend grommen van duistere trommen, die van oorlog spreken, het grommen van een onheil, waarin de wereld zelf reeds zich zelf oordeelt en zal de wolk, die de troon van de rechter moet zijn, niet uit de atoombom zijn opgebloeid, zodat, terwijl de wolk daar groeit, de wereld moet vergaan? Het is maar een vraag.

En dan: Jezus als rechter? Ik geloof niet, dat Jezus een rechter is of kan zijn. Jezus is iemand, die liefheeft en begrijpt. En als er begrip en liefde zijn, zal er volgens mij geen veroedelen zijn. Wij hoeven niet bang te zijn voor een Jezus, die als rechter komt. Want hij vindt voor iedereen nog wel een woord, hij vindt voor iedereen nog wel een kleine deugd, een kleine daad, een mogelijkheid tot eeuwig leven. Voor een oordeel door Jezus ben ik niet bang, want Jezus begrijpt en is niet een strenge zedemeester, die wereld, leven en menszijn ontkent.

Maar weet u, waarvoor ik wel angst koester? Voor onszelf. Want wij willen Jezus allen wel zien, ontmoeten. Maar wij willen niet aanvaarden, wat Hij is en zegt, maar alleen van hem horen, dat wij het goed doen. Als Jezus nu maar zegt, dat onze weg de juiste weg is, mag hij verder alles zijn, dan mag hij alle anderen verdoemen, of tot het rijk der hemelen noden. Alleen moet hij er wel aan denken, dat wij de buurman niet aardig vinden, zodat die dan maar naar het duister verwezen moet worden. Ik vrees voor onszelf, omdat wij mensen en geesten de waarheid zelden geheel willen aanvaarden en liever vaak het duister of de ondergang zoeken, dan toe te geven, dat wij ongelijk zouden kunnen hebben. Komisch eigenlijk.

Ook het veel gebruikte paassymbool doet mij komisch aan: het ei. De vorm is mooi. Maar wat komt eruit? Een piepend, krabbend kuiken zonder besef. Een mooi beeld voor het christendom van heden: de leer is volmaakt van vorm, het zuivere ovaal van het ei. Maar wat er door menselijk streven uit tevoorschijn komt, is niet veel meer dan een uilskuiken. En dan de gevoelens van het paasfeest. We nemen een extra lang weekend, stoppen verkeersrotonden vol met gekreukt metaal, eten tot wij geen ei meer kunnen zien en geen pap meer kunnen zeggen om tussendoor zo nu en dan te mompelen: "Halleluja, de Heer is opgestaan." Waarom dat laatste? Zoals men pasen viert, kan men evengoed roepen: "hoera, het is lente", of "coca-cola houd je fris". Want het gehele geloof, het gehele vieren van Pasen lijkt verdacht veel op een slagzin. En als je een geloof en een leven kent, dat op slagzinnen gebaseerd is, zo vraag ik mij af, waarvoor men dan nog kerken nodig heeft. Men doet er beter aan, een reclamebureau in te schakelen, dat propageert zijn slagzinnen meestal doelmatiger.

En wanneer wij voorgeven, de waarheid te zoeken, maar gelijktijdig alleen als waarheid willen aanvaarden, wat ons past, laat ons dan maar niet de bijbel, maar de Prawda lezen, die past beter bij onze eenzijdigheid; maar eenieder moet de zaken op zijn eigen wijze zien, vrees ik. Voor mij is Pasen de aankondiging van een groots avontuur. Geen zaak van gedegenheid, zekerheid, verlost zijn. Voor mij is het het avontuur van een leven naar een nog niet gekende en begrepen werkelijkheid toe. Het gaat mij zelf zo, dat ik, wanneer sommige mensen nadrukkelijk beweren, dat zij "verlost" zijn, ik de neiging krijg hen te vragen, of zij misschien menen, dat Jezus een gediplomeerd verloskundige is. Want eerlijk, het wil er bij mij niet in, dat Jezus ons zo maar verlost, alleen maar met een woordje en misschien een druppeltje water en bloed. Jezus wordt al te vaak voorgesteld als een soort automaat: als inworp wat klein geloof en enige algemeen erkende goede daden, in de lade treft men dan een garantie voor een eeuwige zaligheid, compleet met aureool, engelenvleugels en harp of trompet naar keuze.

Jezus is voor mij meer dan een mannetje, dat geleefd, geleden en gepredikt heeft. Hij is voor mij zelfs meer dan een God ooit voor mij kan zijn in mijn huidig bewustzijn. Jezus is onze ziel, de kracht, die ook in ons leeft. Ik meen, dat wij Jezus eerst werkelijk kunnen ontmoeten, wanneer wij onszelf ontmoeten. Pas wanneer je de moed hebt, om jezelf naar waarheid te zien, zul je ook kunnen begrijpen, wat Jezus is. En wat alle vrome woorden en verhaaltjes betreft, die men aan Hem pleegt te verspillen, zonder ook maar iets van zijn wezen te omschrijven, die kan men voor mij beter in de Kikereki zetten. Wat heb je aan een mens, die kaarsen brandt, wierook offert, water sprenkelt of gezangen zingt op zo slepend valse toon, dat de pseudovroomheid er uitdruppelt, wanneer hij de symbolen in de plaats van de werkelijkheid stelt? Wat koop je daarvoor?

Jezus is en legende, een myhtos. Wat men over hem zegt, kan waar zijn of niet waar zijn. Maar als alles, wat men over Hem zegt, waarheid moet zijn, staat Hij zover van de mensen af, dat er geen contact met hen mogelijk is. Hem dan als de grote oplossing van alle problemen voorstellen, is ongeveer hetzelfde, als tegen een uitgehongerde mens in Amsterdam zeggen, dat er in New York een bakker is, die gratis brood zal geven. Want hoe mooi dat ook klinkt, als je in Amsterdam zit, honger je toch dood. Jezus kan voor ons alleen van werkelijk belang zijn, wanneer hij vlakbij is, wanneer hij in ons leeft. En dat wil zeggen, dat wij Jezus moeten zien als de mens, die de Christus draagt. Indien hij de mens is, die de eenheid met de Vader vindt, omdat hij hem in alle dingen erkent, geen uitgezonderd, zo geloof ik, dat je als mens of geest hetzelfde kunt proberen. Dan is Jezus geen vreemde meer, die ver buiten je staat, maar de uiting van iets, wat ook in jou kan bestaan.

Jezus betekent voor mij: beseffen, hoe sterk wij door de Schepper verbonden zijn met alle dingen, hoe sterk zelfs onze relatie is met de dingen, die wij afwijzen. Het besef ook, dat wij zonder dit alles nimmer zouden kunnen zijn, wat wij zijn. Jezus is voor mij geen manier van leven of een verlossing uit de zonde, voor mij is hij de mogelijkheid om God te vinden. En ik denk, zo dat, wanneer je God eenmaal vindt, de zonde wel vanzelf weg zal vallen, dat je verlossing zonder meer een feit wordt. Maar ja, hoe gaat het? De mensen zoeken geen doop in de zin van een erkennen van de goddelijke waarheid in alle dingen, het kennen van de vreugde, die het ware leven is in alle dingen, omdat in alles God je tegemoet treedt. Zij zoeken een doop, waardoor zij anders worden dan de arme heidenen.

Misschien is mijn betoog in uw ogen onsamenhangend. Maar wanneer je de zaak nu eens op je eigen manier gaat bezien, dan zijn de denkbeelden niet altijd samenhangend volgens de regels van logica of theologie. Daarom mag ik misschien zeggen, dat de betekenis van Pasen voor mij nooit gelegen kan zijn, in wat er eens gebeurd is. Dat is voorbij en afgedaan. Al is Jezus 1000 maal uit de dood opgestaan, de wereld van vandaag houdt er geen rekening mee, dat zoiets nog eens kan gebeuren. Zin heeft Pasen voor mij alleen, omdat ik elk wezen zie als een kracht, die kan herrijzen uit de dood. En aan het graf denk ik dan als aan een hokje, dat de mensen hebben gemetseld uit "zo moet het", "alleen zo mag het", "anders kan het niet" om er dan een steen voor te rollen, waarop staat: burgermoraal, fatsoen, trouw aan de kerk en het vaderland. Daarin liggen voor mij de zielen der mensen begraven. En eerst, wanneer zij daar vrijer uit komen, is er voor mij sprake van een Pasen. Wat achterblijft in het graf, is een reeks attributen van menselijk fatsoen, verstandelijke geleerdheid en zo meer. Dat blijft dan netjes opgevouwen in het ledige graf liggen. Wat opstaat, is de ziel, de geest, het werkelijke Ik.

God heeft de wereld geschapen. Ik meen, dat God een logische God is. Alles wat hij voortbrengt, heeft een doel. Moet men dan aannemen, dat een God, die redelijk, die logisch, die verantwoordelijk is, een wereld schept met vele mogelijkheden, om dan onmiddellijk zoveel te verbieden en tot kwaad te verklaren, dat alles verdeeldheid wordt en verdoeming? Ik geloof, dat de mensen het verkeerd zien. Ik meen, dat in alle leven en bestaan het ene logisch op het ander moet aansluiten. Opstanding is voor mij een aanvaarden van jezelf als en deel van de schepping, een logisch wezen, dat beantwoordt aan de Schepper door het geheel van zijn werk te aanvaarden.

U ziet dus wel, dat Pasen voor mij in wezen een terugkeer betekent tot de werkelijkheid, waarin God ons kent, een herrijzen uit de kleingeestigheden, waarmede wij zelf ons zijn beperken en onze ziel dreigen te doden. Maar ieder mag er natuurlijk op zijn wijze over denken.
Goedenavond.

(sterk verkort)

d.d. 16 april 1966